
ZESZYTY NAUKOWE WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ
W BYDGOSZCZY

Studia z Nauk Społecznych 1985 z.8

ZENON SZYMAŃCZAK

WSP w Bydgoszczy

WYCHOWANIE PATRIOTYCZNO-OBRONNE W OPINII CZŁONKÓW ZSMP
W INOWROCŁAWIU

Wychowanie patriotyczno-obronne jest istotnym czynnikiem w kształtowaniu twórczej osobowości. Istotną rolę w tym procesie spełniają aktywiści młodzieżowi. Nie ulega bowiem wątpliwości, że oddziaływanie rówieśników-młodych aktywistów, skupionych w organizacjach ZSMP różnych szczebli, ma szczególny walor wychowawczy i jest bardziej wiarygodne. Ich zadaniem jest dotarcie do młodzieży i kształtowanie właściwego stosunku do ojczystego kraju, do socjalistycznego państwa, do społeczeństwa¹.

Przedmiotem prowadzonych badań było poznanie opinii młodzieży uczącej się i pracującej, zrzeszonej w ZSMP, na temat wychowania patriotyczno-obronnego realizowanego w organizacjach młodzieżowych miasta Inowrocławia. Na dzień 1 stycznia 1984 r. organizacja ZSMP miasta Inowrocławia liczyła łącznie 5,550 członków, w tym 3,560 młodzieży pracującej. Prowadzone wiosną 1984 r. badania na grupie reprezentatywnej², miały dać pogląd na stosowanie metod i form wychowania patriotyczno-obronnego w ZSMP Inowrocławia. Łącznie przebadano 668 osób (322 uczniów szkół ponadpodstawowych i 346 osób spośród przedstawicieli młodzieży pracującej). Wśród młodzieży pracującej 13,8 % członków ZSMP było jednocześnie członkami PZPR (spośród młodzieży szkolnej 1,8 %). Młodzież pochodzenia robotniczego stanowiła - 69,7 %, inteligenckiego - 18,4 % i chłopskiego - 11,9 %.

W przeprowadzonych badaniach za wskaźnik wychowania patriotyczno-obronnego przyjęto pozytywną odpowiedź na pytanie: "jak oceniasz formy i metody wychowania patriotyczno-obronnego stosowane w organizacji ZSMP?". Pytanie to zostało potraktowane jako wskaźnik pierwotny i w stosunku do niego określone zostały prawdo-

podobieństwa odpowiedzi na pozostałe pytania zawarte w kwestionariuszu wywiadu. Obliczeń dokonano przy pomocy testu Chi-kwadrat $|x^2|$. W badaniach uwzględniono odpowiedzi na poziomie prawdopodobieństwa od 0,05 do 0,001. Wartość siły związku obliczono według współczynnika Cramera $|v^2|$.

W grupie problemów dotyczących form wychowania patriotyczno-obronnego dominowały przede wszystkim te, które miały określić:

- najważniejsze formy wychowania patriotyczno-obronnego,
- zdecydowanie negatywne formy tego wychowania,
- najbardziej skuteczne i najatrakcyjniejsze formy wychowania patriotyczno-obronnego.

Do czynników, które mają wpływ istotny na wychowanie młodzieży można zaliczyć różnego rodzaju kręgi środowiskowe. Szczególnie ważne z punktu widzenia wychowania patriotyczno-obronnego jest wychowanie w rodzinie. Na wychowanie to "istotny wpływ wywierają wzajemne stosunki między rodzicami, rodzeństwem, jego liczebność, wykształcenie, światopogląd, zainteresowania, stosunek do państwa, do munduru i tradycji narodowej"³. Poprzez wychowanie w rodzinie przekazywane są młodzieży te fakty i zdarzenia, które najsilniej oddziałują na jej dumę narodową i uczucia. Oprócz rodziny w wychowaniu tym istotną rolę spełniają również: wychowanie w środowisku lokalnym, szkoła, organizacje społeczne, służba wojskowa itp.

Najważniejsze formy wychowania patriotyczno-obronnego młodzieży szkolnej i pracującej wyłoniono dzięki odpowiedziom na pytanie: "które z form wychowania patriotyczno-obronnego uważasz za najważniejsze?". W odczuciu badanej młodzieży pracującej najważniejszą formą wychowania patriotyczno-obronnego jest wychowanie w rodzinie (52,6 % członków ZSMP młodzieży pracującej). Należy sądzić, że odpowiedni klimat w rodzinie w początkowym okresie życia odgrywa bardzo ważną rolę, gdyż kształtuje w istotny sposób postawy patriotyczno-obronne. W tym wypadku niewątpliwie duży wpływ mają osoby starsze, a szczególnie dziadkowie. Od nich młodzi ludzie dowiadują się o historii naszego państwa i tradycjach narodowych.

Istotną formą wychowania patriotyczno-obronnego jest służba wojskowa na którą wskazało 77,9 % młodzieży szkolnej i 47,4 % młodzieży pracującej. Możliwości wychowania patriotyczno-obronnego szkoły uznaje 47,9 % członków ZSMP, a z organizacji paramilitarnych

19,5 %. Wydaje się, że w zakresie wychowania patriotyczno-obronnego wysiłki wszystkich organizacji społecznych i instytucji wychowawczych powinny być zespolone.

Stopień powiązania wychowania w rodzinie i służby wojskowej z wychowaniem patriotyczno-obronnym wykazano poprzez zastosowanie testu χ^2 i obliczenie wartości siły tego związku. Wychowanie w rodzinie jako czynnik warunkujący wychowanie patriotyczno-obronne znalazło potwierdzenie w wypowiedziach młodzieży pracującej, gdzie otrzymano wynik:

$$\chi^2 = 134,755; \quad ss = 10, \quad p < 0,001; \quad V^2 = 0,1182.$$

Wyniki dowodzą, że zachodzi istotny związek między wychowaniem w rodzinie a wychowaniem patriotyczno-obronnym. Służba wojskowa została uznana za czynnik warunkujący wychowanie patriotyczno-obronne głównie przez młodzież szkolną.

Atrakcyjność form wychowania spełnia istotną rolę w wychowaniu patriotyczno-obronnym. Sposób, w jaki zostanie przekazana młodzieży historia i tradycje naszego kraju, wpływa nie tylko na kształtowanie osobowości, lecz także na kształtowanie pożądanых postaw patriotyczno-obronnych. Wśród tych form dominuje zwiedzanie izb pamięci i tradycji. Stanowią one bogate źródło wiedzy o bohaterskich czynach narodu polskiego. Spotkania z kombatantami i uczestnikami walk o wyzwolenie Polski jest dobrą i sprawdzoną formą przekazu naszej historii. Form tego rodzaju jest wiele, dlatego, chcąc określić najatrakcyjniejszą z nich zadano młodzieży pytanie: "które z form wychowania patriotyczno-obronnego młodzieży uważasz za najbardziej atrakcyjne?". Na pytanie to uzyskano następujące odpowiedzi:

- spotkania z uczestnikami walk o wolność Polski ..... 39,5 %
- zwiedzanie izb pamięci i tradycji ..... 28,8 %
- udział w konkursach z problematyki obronnej ..... 28,6 %
- organizowanie wycieczek do jednostek wojskowych ..... 28,5 %
- udział w manifestacjach z udziałem wojska ..... 13,2 %

Z wypowiedzi respondentów wynika, że spotkania z uczestnikami walk dla większości (44,9 % młodzieży pracującej i 34,1 % młodzieży szkolnej) są najbardziej atrakcyjną formą wychowania patriotyczno-obronnego. Odpowiedzi procentowe w obu grupach członków ZSNP były zbliżone. Stosunkowo najmniej atrakcyjną formę okazały się manifestacje z udziałem wojska. Należy sądzić, że jest to wynik nierny-

gotowania młodzieży do tego typu uroczystości ze strony organizatorów. Młodzież uczestniczy w ważnych manifestacjach z udziałem wojska i nie zna ich znaczenia. Podkreślić należy, że nic nie stoi na przeszkodzie łączenia kilku form jednocześnie np. spotkanie z uczestnikiem walki o wolność w izbie tradycji jednostki wojskowej. Uzyska się przez to wzmocnienie bodźców oddziałujących i lepsze będą efekty wychowania.

Spotkania z uczestnikami walk o wolność Polski, jako czynnik wiążący się z wychowaniem patriotyczno-obronnym znalazł potwierdzenie zarówno wśród młodzieży szkolnej, jak i pracującej:

młodzież szkolna

$$\chi^2 = 112,087$$

$$ss = 8$$

$$p < 0,001$$

$$v^2 = 0,14397$$

młodzież pracująca

$$\chi^2 = 90,374$$

$$ss = 8$$

$$p < 0,001$$

$$v^2 = 0,1136$$

Jak więc wynika z wyliczeń statystycznych, zależność jest istotna.

Jednym z założeń podczas prowadzenia badań było ustalenie, oprócz najważniejszych i najbardziej atrakcyjnych form wychowania patriotyczno-obronnego, również form zdecydowanie negatywnych. Celem określenia najbardziej negatywnej formy w trakcie wywiadu postawiono pytanie: "które z form wychowania patriotyczno-obronnego uważasz za najbardziej negatywne?". Z odpowiedzi wynika, że za najbardziej negatywną formę wychowania patriotyczno-obronnego młodzież uznała suche werbalne formy o niepełnej treści (ponad 85 % ogółu badanych). Około 20 % młodzieży szkolnej i pracującej uznało służbę wojskową jako jedną z negatywnych form wychowania patriotyczno-obronnego. Taki stan może być wynikiem nienajlepszego wykonywania obowiązków w czasie odbywania służby wojskowej przez część młodzieży pracującej. Na taką postawę może mieć również wpływ negatywna opinia wyrażana dość często w środowisku rodzinnym.

Prawdopodobieństwo występowania związku między negatywnymi formami a wychowaniem patriotyczno-obronnym obliczono przy pomocy testu Chi-kwadrat (χ^2). Potwierdzenie tego związku uzyskano zarówno wśród młodzieży szkolnej, jak i pracującej:

młodzież szkolna;

$$\chi^2 = 89,9057$$

$$ss = 4$$

$$p < 0,001$$

$$v^2 = 0,1336$$

młodzież pracująca;

$$\chi^2 = 78,8876$$

$$ss = 4$$

$$p < 0,001$$

$$v^2 = 0,1185$$

Wyniki statystycznie są istotne. Upoważniają do zaliczenia form werbalnych o niepełnej treści do najbardziej negatywnych wskaźników wychowania patriotyczno-obronnego.

We współczesnym świecie, w którym dominują dwa systemy społeczno-polityczne, przygotowanie patriotyczno-obronne całego społeczeństwa jest jednym z ważniejszych zadań. Aktualna sytuacja społeczno-politycznej i militarnej sprawa, że szczególnego znaczenia nabiera problem zagrożenia bezpieczeństwa Polski i państw wspólnoty socjalistycznej. System wychowania patriotyczno-obronnego, który funkcjonuje w naszym kraju, umożliwi objęcie odpowiednim oddziaływaniem całego społeczeństwa. Przygotowuje on młodzież do obrony kraju, służby w Siłach Zbrojnych i działania w oddziałach obrony cywilnej. Wychowanie patriotyczno-obronne staje się koniecznością, kształtuje wśród młodzieży pożądane postawy i zachowania.

Rolę wychowania patriotyczno-obronnego określono na podstawie odpowiedzi na pytanie: "jaki jest twój stosunek do wychowania patriotyczno-obronnego i czy zachodzi konieczność takiego wychowania?". Analizując wypowiedzi badanych stwierdzić można, że 74,5 % respondentów posiada pozytywny stosunek do wychowania patriotyczno-obronnego. Wysoki procent pozytywnych odpowiedzi wskazuje, że w opinii badanych członków ZSMP wychowanie to przyczynia się do rozwoju świadomości patriotyczno-obronnej i wyrabia pozytywny stosunek do kraju i konieczności jego obrony. Jest to również wyraz odpowiedzialności za losy Ojczyzny i obywatelskiego zaangażowania się w jej rozwój. Brak wypowiedzi negatywnych świadczy, że młodzież ZSMP-owska właściwie ocenia sytuację społeczno-polityczną w kraju.

W celu określenia w jakim stopniu deklarowane potrzeby wychowania patriotyczno-obronnego łączą się z celami tego wychowania, obliczono prawdopodobieństwo tego związku przy pomocy testu χ^2 . Uzyskano następujące wyniki:

młodzież szkolna;

$$\chi^2 = 120,800$$

$$ss = 6$$

$$p < 0,001$$

$$v^2 = 0,1876$$

młodzież pracująca;

$$\chi^2 = 125,321$$

$$ss = 6$$

$$p < 0,001$$

$$v^2 = 0,1814$$

Obliczenia dowodzą, że wyniki statystycznie są istotne. Wysoka wartość siły związku, który został obliczony techniką Cramera, pozwala na zakwalifikowanie pozytywnego stosunku młodzieży do wychowania patriotyczno-obronnego jako jednego z decydujących wskaźników tego wychowania.

Wychowanie patriotyczno-obronne jest ściśle związane z wychowaniem internacjonalistycznym. Jest ono tym pełniejsze, im bardziej społeczeństwo związane jest z interesami kraju i krajów wspólnoty socjalistycznej. Nie są to tylko więzy gospodarcze, lecz również polityczne i związane z bezpieczeństwem naszego kraju. Licząc się z aktualną sytuacją międzynarodową, ludowe państwo polskie musi stale troszczyć się o zachowanie swojego narodowego bytu, o prawo do bezpieczeństwa i pokoju⁴. Opinie na temat gwarancji bezpieczeństwa kraju uzyskano od badanej młodzieży z odpowiedzi na pytanie: "czy twoim zdaniem aktualne sojusze polityczne i wojskowe dają gwarancje bezpieczeństwa kraju?". Badani w większości (66,4 %) są zdania, że obecne sojusze dają pełną gwarancję bezpieczeństwa naszego kraju. Zastanawiający jest fakt, że 30,7 % młodzieży szkolnej i 25,4 % młodzieży pracującej, nie może wyrazić żadnej opinii na ten temat i odpowiedziało "trudno powiedzieć". Na tym tle rysują się zadania dla działaczy młodzieżowych i nauczycieli, aby wyrobić właściwe przekonanie w tym zakresie. 0,9 % młodzieży szkolnej twierdzi, że w obecnej sytuacji polityczno-militarnej sojusze są zbędne. Należy sądzić, że młodzież ta miała kontakty ze środowiskiem niechętnym władzy ludowej bądź Związkom Radzieckim, a pozostała w szeregach ZSMP z różnych powodów.

W trakcie badań dążono do wyrażenia zależności między opinią o bezpieczeństwie naszego kraju w ramach sojuszu z państwami socjalistycznymi a wychowaniem patriotyczno-obronnym młodzieży. W tym celu obliczono przy pomocy testu χ^2 prawdopodobieństwo tego związku. W wyniku obliczeń statystycznych uzyskano dane:

młodzież szkolna;

$$\chi^2 = 104,348$$

$$ss = 8$$

$$p < 0,001$$

$$v^2 = 0,1620$$

młodzież pracująca;

$$\chi^2 = 80,627$$

$$ss = 6$$

$$p < 0,001$$

$$v^2 = 0,1651$$

Wyniki te są statystycznie istotne i pozwalają zakwalifikować stosunek młodzieży do bezpieczeństwa naszego kraju w oparciu o sojusze z krajami obozu socjalistycznego jako wskaźnik wychowania patriotyczno-obronnym przypisuje się także popularyzacji tego zagadnienia w działalności organizacji paramilitarnych.

Na szczególną uwagę w systemie wychowania zasługuje fakt popularyzowania zagadnień związanych z patriotyzmem i obronnością. W procesie kształtowania postaw obronnych coraz częściej wykorzystywane są środki masowego przekazu. Za ich pośrednictwem przekazywane są nie tylko suche fakty, lecz również określone tendencje i dążenia patriotyczno-obronne. Dąży się bowiem do oddziaływania nie tylko na intelekt odbiorcy, lecz także na jego uczucia i wyobraźnię⁵. Wiodącą rolę w tym zakresie spełniają przede wszystkim radio i telewizja. Popularyzują one w swych programach zagadnienia związane z obronnością kraju. Podejmują sprawy techniki wojskowej i sprawy związane z działalnością ideowo-wychowawczą. W wielu cyklach programowych omawiane są zarówno losy narodu, jak też rola partii w rozwoju kraju i rodowód ludowego Wojska Polskiego. W audycjach tych biorą udział kombatanci, szefowie służb różnych specjalności wojskowych, działacze polityczni i społeczni. Wśród stosowanych form popularyzowania zagadnień wychowania patriotyczno-obronnego dominują pogadanki, hasła, afisze, plakaty, wystawy itp. Zaznajamiają one ludność ze sprawami wojskowymi i obrony cywilnej. Chcąc określić stosunek badanej młodzieży do zagadnień związanych z wychowaniem patriotyczno-obronnym zadano pytanie: "czy widzisz potrzebę popularyzowania zagadnień związanych z wychowaniem patriotyczno-obronnym?".

40,3 % badanych uznało wychowanie patriotyczno-obronne za ważny i bardzo ważny problem. Dla 7,6 % problem ten jest obojętny, a 6,8 % nie wyraziło opinii. Tylko 4,8 % młodzieży uznało wychowanie patriotyczno-obronne za zbędne i niepotrzebne, z tym, że większość

negatywnych opinii wyraziła młodzież szkolna. Istotna różnica między odpowiedziami badanych grup może świadczyć, że młodzież szkolna nie w pełni zdaje sobie sprawę z wagi tego problemu. Nasuwa się wniosek, że szkoła, a zwłaszcza nauczyciele, mają jeszcze wiele do zrobienia, aby sprawy wychowawcze otrzymały właściwą rangę. Należałoby przede wszystkim zweryfikować programy wychowawcze i zadbać o ich właściwą i pełną realizację. O takiej konieczności świadczy opinia 31 % badanej młodzieży szkolnej, której problem wychowania patriotyczno-obronnego jest obojętny lub niepotrzebny.

Związek tego zagadnienia z popularyzowaniem wychowania patriotyczno-obronnego wykazano poprzez obliczenie jego prawdopodobieństwa przy pomocy testu χ^2 . Następnie obliczono wartość siły związku techniką Cramera. Wysoka wartość siły tego związku /wśród młodzieży szkolnej - $v^2 = 0,3045$ i młodzieży pracującej - $v^2 = 0,4105$ / pozwala zaliczyć popularyzowanie zagadnień związanych z wychowaniem patriotyczno-obronnym do grupy metod tego wychowania.

Wychowanie patriotyczno-obronne wiąże się z aktywną działalnością młodzieży ZSMP-owskiej w organizacjach paramilitarnych, a zwłaszcza w LOK, PCK i ZHP. Udział w młodzieżowych organizacjach paramilitarnych członków ZSMP znajduje się w centrum zainteresowania władz organizacyjnych i stanowi jeden z głównych celów programu ideowo-wychowawczego. Na podstawie badań stwierdzono, że tylko 24 % młodzieży ZSMP działa w organizacjach paramilitarnych. Zdecydowana większość młodzieży szkolnej należy do ZHP, a do ZSMP nieliczna grupa, stąd organizacja ZHP wypada korzystniej na terenie szkolnym. Organizacja ZHP tradycyjnie daje większą możliwość "wyżycia się" /stopnie, sprawności/ i bardziej zaspokaja potrzeby młodzieży. Chcąc zbadać, czy istnieje związek między praktyczną działalnością w organizacjach paramilitarnych a wychowaniem patriotyczno-obronnym, obliczono przy pomocy testu Chi-kwadrat prawdopodobieństwo. Wynik istotny statystycznie otrzymano zarówno wśród młodzieży szkolnej, jak i pracującej:

- młodzież szkolna - $\chi^2 = 41,5316$; ss = 2; $p < 0,002$; $v^2 = 0,1202$;
- młodzież pracująca - $\chi^2 = 40,328$; ss = 2; $p < 0,001$; $v^2 = 0,1166$.
Powyższy wynik wskazuje, że istnieje ścisły związek między działalnością w organizacjach paramilitarnych a wychowaniem patriotyczno-obronnym. Obliczona techniką Cramera wartość siły związku pozwala

na zakwalifikowanie tego faktu do grupy wskaźników wychowania patriotyczno-obronnego.

Istotne także dla badanego problemu wydaje się ustalenie związku między opiniami młodzieży szkolnej i pracującej na temat instytucji, które powinny brać udział w wychowaniu patriotyczno-obronnym. Na zadane pytanie: "które instytucje powinny brać udział w wychowaniu patriotyczno-obronnym młodzieży?". Uzyskano odpowiedzi od 51,7 % młodzieży pracującej, że instytucjami, które powinny brać przede wszystkim udział w wychowaniu patriotyczno-obronnym są oddziały OC i zakłady pracy /27,1 %/. Taka kolejność daje możliwość zintegrowania wysiłków, gdyż oddziały OC działają w każdym większym zakładzie pracy. Natomiast młodzież szkolna uznała, że instytucjami tymi są - szkoła /40,4 %/ i placówki wychowania pozaszkolnego /19,7 %/. Na dalszym /kolejnym/ miejscu znalazła się rodzina /18,6 %/. Wpływ omawianych instytucji na wychowanie patriotyczno-obronne obliczono przy pomocy testu χ^2 . Uzyskano następujące wyniki:

- młodzież szkolna - $\chi^2 = 73,0296$; $ss=10$; $p < 0,001$; $v^2 = 0,1134$;
- młodzież pracująca - $\chi^2 = 71,6221$; $ss=10$; $p < 0,001$; $v^2 = 0,2035$.

Uzyskane wyniki świadczą, że oddziały OC, zakłady pracy, szkoła i placówki wychowania pozaszkolnego w sposób istotny wpływają na wychowanie patriotyczno-obronne.

Uczuciowy związek z Ojczyzną wywołuje w świadomości społeczeństwa troskę o jej bezpieczeństwo. Działania, które mają na celu zapewnienie obronności kraju rozumianej jako patriotyczny obowiązek, są zgodne ze świadomością przeważającej części naszej młodzieży. Stanowią one spójny system, który obejmuje wiele elementów wzajemnie ze sobą powiązanych. Wśród nich możemy wyróżnić elementy polityczne, ekonomiczne i ideowo-moralne. Do tych ostatnich należy wychowanie patriotyczno-obronne, które bierze swój początek przede wszystkim w rodzinie.

Jednym z wielu zadań jakie stoją przed wychowaniem patriotyczno-obronnym jest wychowanie młodzieży na odpowiedzialnych i dojrzałych członków naszego społeczeństwa. Młodzież powinna mieć wykształcony pozytywny stosunek do tego wychowania, do tradycji narodowych i polityki naszego państwa. W celu zbadania opinii młodzieży na temat elementów wchodzących w skład wychowania patriotyczno-obronnego zadano pytanie - "co według Ciebie wchodzi w skład wychowa-

nia patriotyczno-obronnego?". W wyniku tego uzyskano następujące odpowiedzi:

- gotowość do obrony zdobyczy własnego narodu w oparciu o aktualne sojusze ..... 36,8 %
- pozytywny stosunek do tradycji historycznych narodu ..... 36,7 %
- akceptacja wizji rozwoju własnego społeczeństwa ..... 13,8 %
- obywatelska postawa wobec aktualnej sytuacji politycznej 12,4 %

Uzyskane wyniki pozwalają wnioskować, że w opinii młodzieży elementami wychowania patriotyczno-obronnego są prawie na równi - gotowość do obrony zdobyczy własnego narodu w oparciu o aktualne sojusze i pozytywny stosunek do tradycji historycznych narodu. Za elementami tymi opowiedziało się 66,1 % młodzieży szkolnej i 82,2 % młodzieży pracującej. Niski procent młodzieży pracującej (9,8 %) opowiadającej się za obywatelską oceną aktualnej sytuacji, może wynikać ze skomplikowanej sytuacji politycznej w kraju w początkach lat osiemdziesiątych. Należy pamiętać, że młodzież ta dojrzewała psychicznie w okresie lat 70-tych. Nabyte w tym czasie przekonania w zderzeniu z niepokojami w kraju mogły spowodować u niej pewien brak zaufania do poczynań partii i rządu. Ten sam problem dotyczy również akceptacji wizji rozwoju społeczeństwa jako elementu wychowania patriotyczno-obronnego (9 % respondentów).

Obliczenie prawdopodobieństwa tego związku przy pomocy testu χ^2 wykazało stopień powiązania wychowania patriotyczno-obronnego młodzieży z gotowością do obrony zdobyczy własnego narodu w oparciu o aktualne sojusze i pozytywny stosunek do tradycji historycznych narodu. W ten sposób uzyskano następujące wyniki:

- młodzież szkolna - $\chi^2 = 33,2561$; ss = 6; $p < 0,001$; $v^2 = 0,0310$;
  - młodzież pracująca - $\chi^2 = 21,436$; ss = 6; $p < 0,005$; $v^2 = 0,0310$.
- Otrzymane wyniki wskazują, że jest to związek statystycznie istotny.

Gotowość do obrony zdobyczy własnego narodu w oparciu o aktualne sojusze powinna iść w parze z potrzebą stałego podnoszenia swoich umiejętności obronnych. W celu zbadania stosunku młodzieży do uczestnictwa w imprezach typu patriotyczno-obronnego zadano pytanie - "czy widzisz potrzebę uczestnictwa w imprezach typu patriotyczno-obronnego?". Przeważająca część młodzieży (63,4% młodzieży szkolnej i 67,6 % młodzieży pracującej) widzi potrzebę uczestnictwa w takich imprezach. Wnioskować należy, że traktują oni udział w tych im-

prezach jako potrzebę "wyżycia się" i element podnoszący ich umiejętności obronne. Wysoki procent identyfikacji młodzieży z zadaniami realizowanymi przez instytucje i organizacje społeczne parające się tym problemem może świadczyć o właściwie dobranych formach i metodach wychowania patriotyczno-obronnego. 23,6 % młodzieży szkolnej i 32,1 % młodzieży pracującej nie ma określonego zdania na temat uczestnictwa w imprezach patriotyczno-obronnych, zaś 13 % młodzieży szkolnej wypowiedziało się negatywnie o uczestnictwie w tego typu imprezach. Na stosunkowo wysoki procent tej młodzieży prawdopodobnie wpłynął fakt istnienia w szkołach grup nieformalnych negocjujących obecny rozwój społeczeństwa (np. "punkci", "poppersi" itp.). Często młodzież ta nie może znaleźć miejsca w obecnej społeczności, więc szuka innych zaczepnych sposobów negocjowania wszystkiego.

Zależności między uczestnictwem młodzieży w imprezach typu patriotyczno-obronnego a wychowaniem patriotyczno-obronnym wykazano poprzez obliczenie prawdopodobieństwa przy pomocy testu χ^2 . Na podstawie wyliczeń uzyskano następujące wyniki:

- młodzież szkolna $\chi^2 = 129,644$; $ss = 4$; $p < 0,001$; $v^2 = 0,2013$;
- młodzież pracująca $\chi^2 = 105,415$; $ss = 4$; $p < 0,001$; $v^2 = 0,1523$.

Wyniki te dają podstawę do stwierdzenia, że uczestnictwo młodzieży w imprezach typu patriotyczno-obronnego jest wskaźnikiem wychowania patriotyczno-obronnego.

Organizatorzy imprez o charakterze patriotyczno-obronnym zwracają szczególną uwagę na kształtowanie pożądanych postaw młodzieży i tworzenie zdrowego kolektywu. Wzajemne kontakty rówieśników i umiejętność pokonywania trudności są bardzo ważnym problemem w procesie wychowania młodzieży. W celu ustalenia motywów udziału młodzieży w imprezach o charakterze patriotyczno-obronnym zadano następujące pytanie - "jakie motywacje zdecydowały o Twoim udziale w imprezach o charakterze patriotyczno-obronnym?". Przesłanki udziału młodzieży w imprezach były zróżnicowane:

- ciekawy charakter organizowanych imprez	42,2 %
- możliwość kontaktów i rywalizacji z rówieśnikami	36,1 %
- wzniosły charakter i estetyczna oprawa imprez	13,9 %
- uznanie dla pracy społecznej	9,9 %
- zdobycie uznania dla własnych sukcesów	6,8 %
- możliwość pokonywania trudności	6,3 %

Z wypowiedzi respondentów wynika, że dla młodzieży istotną rolę spełnia charakter organizowanych imprez i możliwość wzajemnych kontaktów. Opowiedziało się za tym 84,6 % młodzieży szkolnej i 71,8% młodzieży pracującej. Chcąc zbadać w jakim stopniu przyczyny udziału młodzieży w imprezach o charakterze patriotyczno-obronnym wiążą się z wychowaniem patriotyczno-obronnym, obliczono prawdopodobieństwo testu χ^2 . Otrzymano następujące wyniki:

młodzież szkolna $\chi^2 = 73,085$; $ss = 10$; $p < 0,001$; $v^2 = 0,1056$;
młodzież pracująca $\chi^2 = 75,132$; $ss = 10$; $p < 0,001$; $v^2 = 0,1666$.
Wyniki te świadczą o istotności statystycznej.

W procesie wychowawczym organizacji ZSMP w Inowrocławiu ważnym zagadnieniem jest kształtowanie postaw patriotyczno-obronnych młodzieży. Od wartości ideowo-moralnych młodzieży zależeć będą przyszłe losy narodu. Zadania ZSMP w tym zakresie zawarte zostały w Uchwale III Nadzwyczajnego Zjazdu ZSMP oraz w Programie działania i metodach jego realizacji w zakresie wychowania patriotyczno-obronnego młodzieży⁶. Treści zawarte w Uchwale i Programie zbieżne są z najważniejszymi dokumentami partyjnymi i państwowymi dotyczącymi wychowania socjalistycznego młodzieży polskiej. Zadania te wynikają z tradycji, z doktryny polityczno-militarnej naszego państwa, z polityki partii i rządu, z interesów i dążeń całego narodu do życia w pokoju, przyjaźni i braterstwie z innymi narodami.

Zdając sobie sprawę z doniosłości wychowania patriotyczno-obronnego młodzieży oraz mając na uwadze trudności w tej dziedzinie, należy poczynić próbę odpowiedzi na pytania - "czy dotychczasowa praca wychowawcza organizacji ZSMP dotycząca problematyki patriotyczno-obronnej oraz wykorzystywane w jej toku formy i metody były skuteczne?". Rozważania omawianego problemu należy rozpocząć od wymienienia chociażby podstawowych treści wychowania patriotyczno-obronnego realizowanych w organizacji ZSMP. Kształtowanie patriotycznych postaw młodzieży oznacza wzbogacanie zasobów wiedzy o Ojczyźnie oraz utrwalanie pożądanych stanów emocjonalnych. Zarząd Miejski ZSMP rozwija swą działalność w tym zakresie poprzez:

- organizowanie spotkań z kombatantami i ludźmi zasłużonymi w krzewieniu patriotyzmu;
- konkursy o treści patriotycznej i internacjonalistycznej;
- wycieczki do muzeów i miejsc historycznych, zwiedzanie jednostek

- wojskowych, rajdy turystyczne;
- organizowanie sportów obronnych.

Miernikiem właściwego doboru form wychowania patriotyczno-obronnego realizowanych przez ZM ZSMP będzie opinia młodzieży zrzeszonej w organizacji. Na pytanie - "jak oceniasz formy wychowania patriotyczno-obronnego realizowane przez Zarząd Miejski ZSMP?", ponad połowa młodzieży [55,7 %] pozytywnie ocenia formy realizowane przez ZM ZSMP. Niski stosunkowo procent odpowiedzi negatywnych [8,7 % młodzieży szkolnej i 4,6 % młodzieży pracującej] świadczy o odpowiednim doborze form i metod wychowania patriotyczno-obronnego, tzn. zgodnie z potrzebami i zainteresowaniami młodzieży. Prawdopodobieństwo tego związku zostało obliczone przy pomocy testu Chi - kwadrat:

$\chi^2 = 13,526$; $ss = 4$; $p < 0,01$; $v^2 = 0,0211$ dla młodzieży szkolnej i dla młodzieży pracującej $\chi^2 = 12,442$; $ss = 4$; $p < 0,01$; $v^2 = 0,0180$. Jak z tego wynika obliczenia są statystycznie istotne.

Z wielkości form wychowania patriotyczno-obronnego realizowanych przez Zarząd Miejski ZSMP szczególnie eksponowane są te, które popularyzują tradycje historyczne narodu polskiego. Ważne miejsce zajmują również te formy, które dają możliwość pozytywnej oceny aktualnej sytuacji kraju. Badając opinię młodzieży na temat najważniejszych form wychowania patriotyczno-obronnego realizowanych przez organizację ZSMP zadano młodzieży pytanie - "które z form wychowania patriotyczno-obronnego realizowanych przez ZM ZSMP uznajesz za najważniejsze?". W badaniach uzyskano następujące odpowiedzi:

- popularyzacja tradycji historycznych ..... 48,1 %
- dostarczanie możliwości pozytywnej oceny aktualnej sytuacji kraju ..... 29,5 %
- poznanie piękna i regionu ..... 17,6 %
- wyjaśnianie rozwoju naszego społeczeństwa ..... 16,3 %
- aktywne uczestnictwo w organizacjach paramilitarnych ..... 6,7 %

Zdecydowaną przewagę uzyskały w opinii młodzieży formy popularyzujące tradycje historyczne. Popularność tych form może wynikać z faktu, że praktycznie od najmłodszych lat młodzież styka się z tą problematyką, np. w rodzinie, środowisku zamieszkania, szkole, w trakcie odbywania służby wojskowej itp. Realizacja tej formy przez organizację ZSMR zdecydowanie pogłębia u młodzieży zainteresowania tradycjami historycznymi narodu polskiego. Istotnym wydaje się fakt, że

prawie 30 % młodzieży opowiedziało się za formami dającymi możliwość pozytywnej oceny aktualnej sytuacji kraju. Wynika z tego, że młodzież potrzebuje rzetelnych argumentów pozwalających jej bronić ideałów socjalizmu. Na potwierdzenie tego stanu rzeczy może posłużyć fakt, że młodzież Inowrocławia nie występowała masowo z organizacji ZSMP w okresie kryzysu społeczno-politycznego i nie tworzyła niepokoju społecznego. Świadczy to z jednej strony o prawidłowo prowadzonej pracy w organizacji ZSMP, jak i o właściwej postawie patriotycznej młodzieży.

Przy pomocy testu Chi-kwadrat i obliczenia prawdopodobieństwa zbadano, czy popularyzacja tradycji historycznych jest wskaźnikiem badanej zmiennej. Otrzymano następujące wyniki:

młodzież szkolna $\chi^2 = 20,291$; $ss = 8$; $p < 0,001$; $v^2 = 0,314$;

młodzież pracująca $\chi^2 = 22,543$; $ss = 8$; $p < 0,005$; $v^2 = 0,0326$.

Potwierdzenie uzyskano zarówno wśród młodzieży szkolnej, jak i pracującej.

Zasadniczą cechą realizowanych form wychowania patriotyczno-obronnego przez ZM ZSMP jest ukierunkowanie ich na potrzeby i zainteresowania młodzieży. Chcąc uzyskać pozytywne wyniki w tym zakresie, wydaje się konieczne dokładne poznanie potrzeb i zainteresowań młodzieży zrzeszonej w ZSMP. Poznanie środowiska i odpowiedni dobór form oraz metod pracy jest gwarantem osiągnięcia zamierzonych celów wychowawczych. Na pytanie zadane młodzieży - "czy zaspokajasz swoje zainteresowania uczestnicząc w imprezach organizowanych przez Zarząd Miejski ZSMP?", twierdząco odpowiedziało 37,9 % młodzieży pracującej i tylko 2,2 % młodzieży szkolnej. W minimalnym stopniu zaspokajają te potrzeby 40,5 % młodzieży pracującej i 25,8 % młodzieży szkolnej. Wyniki te nasuwają sporo refleksji, ponieważ - o ile charakter imprez był w zasadzie właściwie dobrany, to sama ich organizacja pozostawiała wiele do życzenia. Najprawdopodobniej wiele imprez nie dostosowano do potrzeb i zainteresowań młodzieży, a dawano polecenie uczestniczenia, stąd wynika ich niezadowolone.

Kryzys społeczno-polityczny i gospodarczy, z którego z trudem dźwiga się nasze państwo, stwarza również określone trudności wychowawcze. Członkowie inowrocławskiej organizacji ZSMP przeżywali głęboko rozprężenie społeczne i z niepokojem śledzili narasta-

nie sił antysocjalistycznych zmierzających do obalenia władzy ludowej. Posługiwanie się wrogów socjalizmu demagogicznymi frazesami o za-
barwieniu patriotycznym, godłem i flagą państwową, hymnem i pieśnią
patriotyczną, utrudniało proces wychowawczy w wielu organizacjach
społecznych.

Opozycja z całą mocą uderzyła w instytucje wychowania
socjalistycznego. ZSMP z jednej strony musiał walczyć o swą zagro-
żoną integralność organizacyjną, z drugiej zaś o realne możliwości
kształtowania postaw ideowych i politycznych swych członków. W okre-
sie tym ukształtowała się koncepcja zmian w programie ideowo-wycho-
wawczym ZSMP. Dotyczyła ona przede wszystkim konstruowania pro-
pozycji merytorycznych i organizacyjnych do pracy polityczno-wycho-
wawczej wśród młodzieży.

Tempa zmian i weryfikacji nie osłabiło wprowadzenie stanu
wojennego. Kiedy na jednym z grudniowych posiedzeń Zarządu Woje-
wódzkiego ZSMP w Bydgoszczy [grudzień 1981 r.] rozwinęła się dys-
kusja na temat rozwiązania instancji wojewódzkiej, aktywiści ZSMP
Inowrocławia jako jedni z pierwszych sprzeciwili się temu. Aktyw ZSMP
Inowrocławia znacznie wzmógł swoją działalność. Było to widoczne ta-
kże w dziedzinie wychowania patriotyczno-obronnego.

O potrzebie popularyzowania problematyki patriotyczno-obron-
nej w aktualnej sytuacji kraju wymownie świadczy odpowiedź młodzie-
ży na pytanie - "czy widzisz potrzebę popularyzowania zagadnień
związanych z wychowaniem patriotyczno-obronnym?". 92,3 % młodzieży
pracującej i 69 % młodzieży szkolnej stwierdziło, że popularyzacja
tych zagadnień jest bardzo ważna. Tylko 1,3 % młodzieży pracującej
i 3,4 % młodzieży szkolnej uważa, że jest to zbędne. Wysoki procent
odpowiedzi pozytywnych świadczy wymownie o postawach młodzieży
i jest odpowiedzią na poczynania sił antysocjalistycznych.

Badania generalnie dowodzą, że młodzież zorganizowana w
ZSMP zajmuje pożądane postawy wobec wychowania patriotyczno-obron-
nego. Z tego grona wywodzą się aktywiści i organizatorzy różnych ini-
cjatyw społecznych. Należy wyjść z założenia, iż w dzisiejszej situa-
cji kraju każdy kto zajmuje pozytywną i aktywną postawę wobec rze-
czywistości, służy społecznej konsolidacji. Brak jednak dość często
tej młodzieży wiedzy o mechanizmach działania władzy ludowej i spo-
sobach realizacji dyktatury proletariatu w ustroju socjalistycznym. Na-

leży więc w większym stopniu pokazywać młodzieży te zależności i wyjaśniać politykę partii i rządu.

Respondenci-członkowie ZSMP wypowiadający się negatywnie na temat wychowania patriotyczno-obronnego /stosunkowo nieliczni/, stanowią grupę szczególnego oddziaływania wychowawczego. Jest to młodzież, do której aktyw ZSMP nie potrafi jeszcze dotrzeć, przekonać i pozyskać na trwałe dla swej działalności. Istnieje konieczność większej wytrwałości i umiejętności znajdowania prostych argumentów przekonujących, że w tych warunkach jakie są, można i należy być aktywnym. Są wśród tej młodzieży i tacy, którzy wiedzą, że posiadanie legitymacji ZSMP-owskiej przysporzy im korzyści materialnych /np. talony/. Niektórzy są przekonani, że "w razie czego nikt mnie nie zaliczy do opozycji". Należy sądzić, że osoby te, jeśli nie uda się ich pozyskać aktywowi ZSMP, powoli zaczną się z organizacji wykruśzać. Żal i strata będą niewielkie.

W badaniach szczegółowych przyjęto hipotezę zakładającą pozytywny stosunek młodzieży do wychowania patriotyczno-obronnego. Związek ten jest statystycznie istotny, a jego prawdopodobieństwo odczytano na poziomie nie mniejszym niż 0,001. Pozytywny stosunek do tego wychowania posiada 73,3 % młodzieży szkolnej i 75,8 % młodzieży pracującej. Wysoki procent odpowiedzi wskazuje, że w opinii młodzieży wychowanie to przyczynia się zarówno do rozwoju ogólnej świadomości społecznej, jak i pozytywnego stosunku do zagadnień obronności kraju.

Ocena wyników pracy Zarządu Miejskiego ZSMP w Inowrocławiu w zakresie wychowania patriotyczno-obronnego, ze względu na brak ściśle określonych metod i kryteriów oceny, nastęrcza wiele trudności. Efekty pracy wychowawczej widoczne są dopiero po kilku latach, przy czym ocenę formułuje zwykle inne środowisko. Na podstawie badań można wnioskować, że aktyw ZSMP Inowrocławia dobrze wypełnia swoje zadania w kształtowaniu postaw patriotyczno-obronnych a najpełniej się to uwidoczniło w ostatnich latach. Młodzież Inowrocławia zrzeszona w ZSMP w tym trudnym okresie wykazała dużą dojrzałość polityczną, wysokie walory ideowo-moralne i zdyscyplinowanie. Działalność partii i rządu oraz Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego na rzecz wyprowadzenia Ojczyzny z głębokiego kryzysu

społeczno-politycznego i ekonomicznego spotkała się z poparciem młodzieży. Postawy manifestowane w czasie świąt i rocznic państwowych są dobrym sprawdzianem patriotyzmu i gotowości obrony zdobyczy narodu. Pozytywnie więc zweryfikował się system pracy wychowawczej organizacji ZSMP i jest on również wysoko oceniany przez instancje wojewódzkie w Bydgoszczy.

PRZYPISY

- ¹IX Nadzwyczajny Zjazd PZPR, Podstawowe dokumenty i materiały, Warszawa KiW 1981 s.122
- ²J.Brzeziński, Elementy metodologii badań psychologicznych, Warszawa PWN 1978 s.143
- ³J.Bogusz, Z.Kosyrz, Kształowanie postaw patriotyczno-obronnych młodzieży, Warszawa WP 1979 ss.62-63
- ⁴J.Bogusz, Z.Kosyrz; Kształowanie...op.cit. s.38
- ⁵Ibidem, s.117
- ⁶Program działania ZSMP i metody jego realizacji w zakresie wychowania patriotyczno-obronnego młodzieży, "Biuletyn Informacyjny ZSMP", grudzień 1981; Uchwała III Nadzwyczajnego Zjazdu ZSMP, "Biuletyn Informacyjny ZSMP", sierpień-wrzesień 1981

PATRIOTIC-DEFENSIVE EDUCATION IN THE OPINION OF THE MEMBERS OF POLISH SOCIALIST YOUTH UNION /ZSMP/ IN INOWROCLAW

Summary

The article presents an attempt at estimating the activity of Polish Socialist Youth Union in Inowroclaw in the sphere of patriotic-defensive education of its members. The members show positive attitude towards forms and methods of the education. Their opinions are conditioned by family education, maintaining national traditions and requirement of the environment. Young people represent positive attitude and readiness for defending the country and assume positive attitude towards the present situation in the country. The system of educational work in the organization is correct and accepted by the young people.

ПАТРИОТИЧЕСКИ-ОБОРОННОЕ ВОСПИТАНИЕ ПО МНЕНИЮ ЧЛЕНОВ ЗСМП ИНОВРОЦЛАВИЯ

Резюме

Главной задачей статьи является попытка оценки деятельности ЗСМП в Иновроцлаве в области патриотически-оборонного воспитания членов организации. Молодёжь характеризуется положительным отношением к формам и методам этого воспитания. Мнения эти обусловлены семейным воспитанием, хорошим отношением к национальным традициям и потребностями среды.

Молодёжь высказывает своё положительное отношение к защите Родины и к актуальным вопросам жизни в стране.

Система воспитательной работы в организации действует хорошо и пользуется признанием молодёжи.